
Eduard
KALE

HRVATSKI DOMOVINSKI
RAT I KULTURNI
IDENTITET
(1999.)

Uz svjetonazor koji smješta čovjeka i kulturnu zajednicu u svrhovit, smislen, logičan i zakonit svijet, svemir, vrednote čine temelj svake zajednice i sudbonosne su za njezino održanje. One su podloga artikuliranog svega u kulturnoj zajednici, a pojedinca određuju i daju mu smisao življenja. Svaka kulturna zajednica ima više vrednota, ali se neke vrednote izdvajaju i određuju kao temeljne. U zapadnoj Europi u povijesti su izrasle narodne kulture kao posebne kulturne zajednice unutar šire civilizacije, pa i one ustanovljuju temeljne vrednote od kojih je prva **PATRIOTIZAM**. Budući da Hrvati, kao dosljedni katolici, ostaju pripadnici te šire zajednice, oni ipak izdvajaju neke vrednote kao temeljne svoje vrednote. I to od najranije svoje povijesti na ovim prostorima. To su: **domoljublje, žrtvovanje, majčinstvo, ispomoć, pravednost, uz miroljubivost, radinost i štovanje predaka**. U Hrvata, kao pripadnika pretežno kršćanske vjere, došlo je glede nekih vrednota do sinkretizma, ali su te vrednote izvorno narodne i predanost njima održala je hrvatski narod kroz okrutnu povijest na jednom od najturbulentnijih područja svijeta, sukoba civilizacija. U dramatičnom sudbonosnom vremenu Domovinskog rata odsjaj hrvatskih vrednota bio je odlučujući za opsta-

nak, a Vukovar je zrcalo toga. Ja ću sada, zapravo ovdje, pokušati malo razgraničiti, jer je to i do sada u Hrvata i ovdje prisutno.

Ova prisutnost i pripadnost zajednicama, i narodnoj i kršćanskoj, zamagljuje stvari, pa se zamagljuju djelomice i vrednote. Nisu one samo kršćanske i svekršćanske, nego postoje neke izrazito narodne, hrvatske vrednote. Ipak, da ponovim, važno je za temelj svega – u kulturi su vrednote.

One ne samo da daju smisao životu, nego su i podloga svim pregnućima, svemu stvaralaštvu, cjelokupnoj institucionalnoj, statusnoj, normativnoj strukturi zajednice, što čini i njezin identitet. One određuju zajednicu, a predanost njima je jedini garant opstanka zajednice.

A da su vrednote koje sam nabrojio izvorno hrvatske, uvjerio me čovjek (a već je spomenut) koji se time dosta bavio, nedavno pokojni drago preminuli teolog Šagi Bunić u djelu *Kršćanska duhovnost i hrvatski narod*. Naime, temeljne kršćanske vrednote formulirane su kao deset zapovijedi Božjih u Starom zavjetu, iako su nešto razrađenije, malo drukčije u Novom zavjetu. Već iz onoga što sam nabrojio hrvatske vrednote su, ipak, druge.

Iako se neke kao žrtvovanje i majčinstvo, pa donekle i pravednost, vezuju uz kršćanske kultove Krista, majke Božje i pravednika, prva i temeljna vrednota u Hrvata je **DOMOLJUBLJE**. Taj pojam nije jednoznačan, ali nije ni maglovit. Književnik Eugen Kumičić, prigodom 70. godišnjice rođenja Oca Domovine, Ante Starčevića, 22. 5. 1993. godine u Karlovcu, u osjećajnom zanosu daje širok spektar značenja poimanja domoljublja u Hrvata. On

uključuje ne samo rodoljublje, nego i zemlju, i narod, i kulturu, sve do jezika, svu povijest, sve baštinjeno, sve žrtve i stradanja, sve stvaralaštvo, pregnuća i osjećaje tome okrenute.

Jedan od prvih zapisa koje imamo o Hrvatima je poznati Porfirogenetov zapis. On tamo već ustanovljuje da su Hrvati živjeli po svome i postali samostalni, nikome podložni. Registriram staru poznatu hrvatsku legendu – koja je već spomenuta – o Papi i Hrvatima i da će Bog biti na strani Hrvata, ako budu napadnuti. Zanimljivo je da povjesničar crkve splitske Farlati piše da su Hrvati odmah po doseljenju, u crkvi sv. Jurja u Solinu pjevali nabožne pjesme na svojem jeziku. Karakterističan je i ovaj svetac koji je ne samo zaštitnik dobra, progonitelj zla, nego su ga slavili i vitezovi, a zaštitnik je, poznato je, i Herceg-Bosne. Cijelu svoju povijest Hrvati su predani i odani domoljublju kao svojoj najvećoj, temeljnoj vrijednosti.

I Bogu predani Hrvati, službenici Crkve, od popova, glagoljaša, kardinala i Pape Siksta V. do blaženika i svetaca, svi su osjećajem i djelom ponajprije bili Hrvati, osjećajući da, služeći svome narodu, služe i Bogu. I danas, ako uđete u zagrebačku Katedralu, hram Božji, katolički, vidjet ćete tamo ne samo ono što vidite u svakom hramu katoličkom, osim svetaca i blaženika, naći ćete tu kipove, slike, zapise hrvatskog domoljublja i žrtve, od glagoljaškog napisa, preko Petra Berislavića do Zrinskoga i Frankopana, Jelačića i spomena žrtvama Drugog svjetskog rata. Na kraju nekih misa čut ćete i u hramu Božjem gdje svi pjevaju *Lijepa naša domovino* – hrvatsku himnu. Veza crkvenoga, narodnoga, kršćanskoga i

hrvatskoga vidljiva u Hrvata je da su u teškim stoljećima opstanka redovito svjetovnu službu bana, koja je tada bila najveća u Hrvata, obnašali biskupi, naravno, najčešće zagrebački, što je slikovit primjer onoga što hoću pokazati. Ta predanost domoljublju održala je hrvatski narod na ovim stravičnim prostorima. I kad su mislili, nakon stoljeća zabluda i naivnosti Hrvata, u XX. stoljeću i zatiranja svega hrvatskog, da hrvatskog naroda više nema, u Domovinskom ratu bljesnuo je sjaj hrvatskih vrednota u domoljublju sa zrcalom – Vukovarom. Jer u Hrvata je vrednota domoljublja vezana uz drugu temeljnu vrednotu, a to je **ŽRTVOVANJE**. Hrvatska vrednota žrtvovanja poslije prihvaćanja kršćanstva vezala se uz kult žrtve, uz Kristov misterij, uz znak križa. Odavno su mnogi ustanovili, ne samo Hrvati, da nigdje toliko križeva nema kao u zemlji Hrvata, da je život Hrvata obilježen znakom križa – od križa pri ustajanju, pri početku svakog posla, križa na kruhu, pozdrava Hvaljen Isus, križa na krunici oko vrata do križeva na putovima pri ulasku u svako naselje, u crkvama i na grobovima. S križem na krunici oko vrata krenuli su i naši dragovoljci u žrtvu za Domovinu. Žrtve su u hrvatskom narodu bile takve da se na prostoru Tomislavove države, u kojoj su živjeli Hrvati, taj broj vratio tek u XIX. stoljeću.

Da ne uspoređujem ovdje situacije na drugim prostorima Europe, on je najkatastrofalniji i najstravičniji. Uz žrtvu i ovaj kult žrtve je još jedna vrednota – vrednota **SLOBODE**. Naime, kult sadržava i vjeru u uskrsnuće, odnosno pobjedu, pa je i u tome Vukovar simboličan. Govorim ovdje stvari koje su, znamo,

vrlo lijepo mnogi obrazlagali jutros, pitanje žrtve koja je bila uvijek vezana, jer se ne bi bez ove nade, i ovog doma koji se pojavljuje poslije toga uskrsnuća i slobode. Sljedeća vrednota u Hrvata, koja ih je održala je vrednota – **ISPOMOĆI**. Ne bih ja to nazvao solidarnošću, možda se zamute stvari. Dakako, nju nalazimo u svim zajednicama ljudskim, bilo političkim, bilo vjerskim, bilo kulturnim, pa tako i u Hrvata. Ali zbog okrutne povijesti na ovim prostorima, ona se naglašenije očitovala nego u mnogih drugih, narodnih, vjerskih, ili kulturnih zajednica. I očitovala se od obitelji do hrvatske državne zajednice – pri ugovorima u pristupanju Hrvata u druge zajednice uvijek se štite staleži, dobra, zatim pri stvaranju gradova u Hrvatskoj, i u srednjem vijeku od staleških bratstava koja su obično bila vezana uz Crkvu i podršku Crkve, do narodne ispomoćne zajednice kao što je ona sv. Jeronima u Rimu. I odlazeći u svijet, Hrvati bi se održali stvarajući svoje ispomoćne udruge u svim zemljama, do one najbrojnije – Hrvatske bratske zajednice u USA. I u ovom Domovinskom ratu ključna je bila hrvatska vrednota ispomoći, i Hrvata u zemlji i onih u cijelom svijetu. Sigurno se ni Vukovar ne bi tako dugo održao i bio odlučujući za uspjeh Domovinskog rata bez svestrane pomoći koja je stizala i preko minskih polja. Okrutna zbilja povijesti nametnula je Hrvatima da visoko uzdignu vrednotu **MAJČINSTVA** uz vrijednosne temelje svoje kulture. U okrutnoj zbilji stradanja i žrtvi, ponajprije muškaraca, u Hrvata majka postaje simbolom rađanja, života, opstanka pa i čuvaricom. Upućuju joj svoje molitve, njoj je posvećeno najviše crkava i najviše velikih ho-

dočasničkih svetišta, pa kao što pjevaju *Lijepu našu* u hramu Božjem, i izvan njega pjevaju svoju drugu himnu *Rajska djevo, kraljice Hrvata*. I odsjaj ove vrednote bljesnuo je u Vukovaru. Vukovarčanka majka Kata Šoljić preko TV parlamenta 1994. godine poručuje: “Ubili ste mi četiri sina, ali nas ne možete zatrti! Imam 15 unučadi od kojih je 6 u Hrvatskoj vojsci i sa svima njima vratit ću se u Vukovar!”

Hrvatske vrednote, miroljubivost, pravednost, uz, od Hrvata prihvaćenu i oživljenu, kršćansku vrednotu **PRAŠTANJA**, odredile su mirnu reintegraciju istočne Slavonije u kojoj je i Vukovar sa životom, uz sve žrtve i stradanja.